

Patristická konference 2015

čtvrtek 24.9.

9:00–10:00	<p>Zahájení konference</p> <p>Miloš Lichner: Jednota a pokora ako východisko teologického chápania „rehoľných sľubov“ u sv. Augustína.</p> <p>Hipponský biskup svätý Augustín sa celý život vnímal ako rehoľník a zdôrazňoval dôležitosť poslušnosti, ako aj chudoby alebo zasvätenej čistoty. O tých však nepísal v samostatných traktátoch a dokonca nepísal ani o „sľuboch“ (<i>uotum</i>) ako takých; ide o pomenovanie, ktoré sa začína vyskytovať až v neskoršom období. Augustín viac ako sľuby dával do popredia význam jednoty a pokory v rehoľnom živote, považoval ich za základ rehoľného života. Iba na ich pozadí môžeme potom chápať jeho vyjadrenia, ktoré sa týkajú chudoby, poslušnosti a čistoty zasvätených osôb. Tento prvok nemôžeme odlúčiť od jeho celkovej spirituality, kde sa vzťah Boha a človeka odohráva na úrovni dvoch priateľov, vždy stretávajúcich sa v rozmere <i>l'auxilium</i> a <i>dilectio</i>, ináč povedané v láske, ktorú si živia, zažívajú a neurobia nič jeden bez druhého.</p>
10:30–11:00	<p>Hana Horáková: Amillenarismus Augustina z Hippo</p> <p>Ve 20. kapitole knihy Zjevení Janovo se setkáváme s látkou, která je základem učení o <i>millenarismu</i>, tj. tisíciletém Kristově království na zemi. Biskup z Hippo nejprve toto učení zastával. Jeho kázání (<i>Sermon 259</i>) je dokladem toho, že očekával sabatické tisíciletí. Ve spise <i>De civitate Dei</i> se již ovšem proti millenarismu staví negativně. Zaujímá stanovisko blízké učenci Tichoniovi. Domnívá se, že inkarnace Páně je počátkem jeho tisícileté vlády na zemi, po ní bude následovat nebeská obec, která nikdy nezanikne. Odmítá však chápat tisíc let uvedených v Janově Apokalypse v doslovném („tělesném“) smyslu. Příspěvek se zaměřuje na analýzu Augustinových spisů v kontextu doby a vlivu jeho autority na pozdější církevní postoj k problematice millenarismu.</p>

11:00–11:30	<p>Róbert Horka: Rétorická analýza Augustínovej vianočnej homílie č. 119</p> <p>Príspevok sa sústreďuje na formálnu analýzu vianočnej homílie av. Augustína č. 119. Bohatstvo použitých rečníckych figúr je také, že celú homíliu možno označiť za jednu súvislú rečnícku figúru. Takáto analýza nám umožňuje nahliadnuť do povahy slávenia Vianoc v hipponskej komunite na začiatku 5. storočia. Rozsah i obsah uvedenej homílie naznačujú, že už v tomto čase boli Vianoce primárne zacielené na vzbudenie silného, pozitívneho emocionálneho zážitku, ktorý sa stal akousi vstupnou bránou k prijatiu teologických a morálnych výkladov a povzbudení, ktoré svätý biskup adresoval komunite v dňoch nasledujúcich po Vianociach. Tieto povzbudená boli totiž zamerané najmä na motivovanie katechumonov k prijatiu krstu a teda k zásadnému duchovnému rastu celej komunity. Silné citové pohnutie počas slávenia Vianoc tak mohlo vytvoriť v srdci poslucháčov vhodnú platformu pre zásadné životné rozhodnutie, akým prijatie krstu nepochybne bolo.</p>
11:30–12:00	<p>Marcela Andoková: Pohľad na ľudskú sexualitu a hriech vo vybraných patristických komentároch k Ž 50,7 (podľa LXX)</p> <p>Kajúci Žalm 51(50) patrí k najčastejšie komentovaným žalmom u patristických autorov. Verš 7 tohto žalmu, v ktorom Dávid vyznáva “naozaj som sa v neprávosti narodil a hriešneho ma počala moja mať”, sa stal predmetom úvah kresťanských autorov prvých storočí na tému prvotného hriechu (<i>peccatum originale</i>) a jeho prenosu z pokolenia na pokolenie. Táto téma je rozvinutá zvlášť u sv. Augustína, ale aj u ďalších patristických autorov, ktorých relevantné pasáže sú predmetom nášho záujmu v tomto príspevku. V úvode sa v ňom sústredíme na analýzu tohto verša v hebrejskej biblii ako aj v Septuaginte a následne ponúkneme analýzu konkrétnych pasáží z vybraných patristických autorov, najmä z diel Origena, Ambróza, Augustína a ďalších.</p>
14:00–14:30	<p>Vladimír Hrabal: Funkce jazyka a trojiční terminologie v Hilariově <i>De Trinitate</i></p> <p>U Hilaria z Poitiers (např. v <i>De Trinitate</i> či <i>Tractatus super Psalmos</i>) můžeme sledovat využití terminologie a jazykové teorie, která nejen navazuje na předchozí interpretační tradici, ale také ji nově zpracovává. Na příkladu použití technických termínů trojičního diskursu si všimneme návaznosti i odstupu od přístupů Tertulliana a Novatiana, které Hilarius zasadil do vlastního interpretačního rámce a využil při řešení aktuálních teologických otázek.</p>
14:30–15:00	<p>Ladislava Říhová: Arnobius a Kristus: Pojetí Krista v Arnobiově spisu <i>Adversus nationes</i></p> <p>V českém prostředí poměrně málo známý latinsky píšící křesťanský autor Arnobius ze Sikky je autorem jediného dochovaného spisu – apologie <i>Adversus nationes</i>. Zmíněná apologie je významným pramenem poznání v oblasti antických pohanských kultů, Arnobius totiž větší část svého spisu věnuje právě polemice s nimi. Ve značné míře však pojednává také otázky křesťanské, i když, dalo by se říci, z pohanského úhlu pohledu. Příspěvek bude proto věnován právě Arnobiovým důrazům vztahujícím se ke křesťanské teologii. Konkrétněji se zaměří na problematiku úlohy Krista v Arnobiově teologii. Arnobius totiž vzhledem ke své koncepci lidské duše, již připisuje tzv. <i>media qualitas</i>, dospívá k odlišnému pochopení Kristovy úlohy v dějinách. Cílem našeho příspěvku je jednak analýza této Kristovy role na podkladě vlastních Arnobiových slov (tedy textu <i>Adversus nationes</i>),</p>

	dále se pokusíme reflektovat Arnobiův vztah k učení většinové církve i biblickému textu, bude-li možno v tomto ohledu přímou souvislost prokázat.
15:00–15:30	David Vopřada: Matka v Ambrožově teologii Ambrož Milánský vyrostl v křesťanské rodině, kde se mu také dostalo prvního náboženského vzdělání. Vzhledem k tomu, jak brzy z Ambrožova života mizí postava otce, tohoto úkolu se musela zhostit jeho matka. Tato zkušenost života s matkou utvářela také Ambrožův pohled na ctnosti jak matek, tak vdov. Stejně tak tato zkušenost ovlivnila Ambrožovu mariologii. Příspěvek se chce pokusit ukázat vliv Ambrožovy osobní zkušenosti z vlastní rodiny na vybrané prvky jeho teologického myšlení.
16:00–16:30	Vít Hušek: <i>Quod futuri sumus iam nunc nos esse credamus</i> : motivy zbožštění u Jeronýma Ve svém příspěvku si kladu otázku, zda Jeroným nějak rozvinul motiv zbožštění (jinak typický spíše pro východní teologii). Pokusím se ukázat, že ač Jeroným nepoužívá slova <i>θέωσις</i> , <i>deificatio</i> , <i>deificare</i> , přece s tímto motivem originálně pracuje s využitím jiných souvisejících pojmů: adoptivní synovství, nové stvoření a duchovní znovuzrození, účast na boží přirozenosti, andělský život. Příspěvek vychází z mého oxfordského referátu, kde je součástí workshopu <i>Deification in the Latin Patristic Tradition</i> .
16:30–17:00	Václav Němec: Primordiální příčiny: transformace božských jmen Dionysia Areopagity u Jana Eriugeny
17:00–17:30	Haig Utidjian: „Písni podivuhodná“. Nové poznatky v interpretaci ódy sv. Řehoře z Nareku V této práci analyzujeme jednu z nejoblíbenějších a zároveň nejméně pochopených ód Učitele všeobecné církve sv. Řehoře z Nareku: „Písni podivuhodná“. V této ódě autor obdivuje a oslavuje ženskou krásu v osobě Bohorodičky, jež zároveň personifikuje církev i chrám (neboť stejně jako v řečtině i v arménštině je jedno slovo používáno pro obojí). Prezентujeme nové poznatky z nedávného výzkumu středověkých rukopisů z Benátek a jerevanského repositáře rukopisů Matenadaranu. Práce byla motivována snahou vytvořit první český překlad této ódy. Poodhalíme symbolismus, alegorie, přímé a nepřímé biblické aluze a odkazy na apokryfální tradice; v určitých případech prezentujeme novou interpretaci objasňující některé části ódy.
17:45	Valná hromada Patristické společnosti ČR
19:00	Společná večeře

pátek 25.9.

8:30–9:00	Jan Dus: Apoštol Petr – spolustarší, svědek Kristových utrpení, účastník budoucí slávy (1Pt 5,1) Pocházejí tato označení od samotného apoštola Petra? Nebo jsou svědectvím o pozdějším myšlenkovém rozcestí mezi presbyterním a episkopálním pojetím církve?
-----------	--

<p>9:00–9:30</p>	<p>Radka Fialová: Justinův výklad Žalmu 22 (21 LXX) (Dial. 97–106)</p> <p>Ač je Justin Mučedník důležitým pramenem starozákonních citací, citovaná místa z Písma zpravidla nevykládá, většinou je pouze „targumovým způsobem“ řadí za sebe s tím, že na sebe navzájem dávají odpověď. Výjimku tvoří deset kapitol jeho <i>Dialogu se Židem Tryfónem</i>, kde se Justin věnuje christologické interpretaci Žalmu 22 (21 LXX). Zde se zřejmě neopírá jen o tradiční sbírky testimonií, ale připojuje vlastní výklady.</p> <p>V rámci zmíněných deseti kapitol svého <i>Dialogu</i> se kromě toho nachází valná většina výskytů Justinova výrazu „vzpomínky apoštolů“, kterým odkazuje na Ježíšovy výroky a události jeho života. Tato skutečnost dala podnět k úvahám, zda se v případě Justinova výkladu Žalmu 22 původně nejednalo o samostatný text, který byl do <i>Dialogu</i> začleněn při jeho závěrečné redakci. Pokusím se na tomto příkladě ukázat, jak zásadní bylo pro apologetu 2. století představit Ježíše jako Mesiáše, o kterém mluví v Písmu prorocký duch, ale také na základě starozákonního materiálu vyzdvihnout téma Ježíšova utrpení.</p>
<p>9:30–10:00</p>	<p>Jana Plátová: Kolik zlomků Klementova spisu <i>Hypotypóseis</i> vlastně máme?</p> <p>Podle svědectví starověkých autorů napsal Klement z Alexandrie vedle trojice nejznámějších děl (<i>Protrepticus</i>, <i>Paedagogus</i>, <i>Stromata</i>) také spis o osmi knihách s názvem <i>Hypotyposes</i>, v němž komentoval vybrané biblické pasáže a z něhož se nám dochovaly jen zlomky. Ve svém příspěvku se zaměřím především na nově objevené zlomky, které z různých důvodů nebyly zařazeny do Stählinovy edice v řadě GCS. Zvláštní pozornost budu věnovat hypotéze U. Riedingera, který v osmdesátých letech časopisecky publikoval 24 údajně nových zlomků Klementových <i>Hypotyposes</i>. Součástí referátu bude zamyšlení nad vztahem spisu <i>Hypotyposes</i> (resp. jeho zlomků) a Klementova textu dochovaného pod názvem <i>Eclogae propheticae</i>.</p>
<p>10:30–11:00</p>	<p>Lenka Karfíková: Vlastní jméno v kappadocké polemice proti Eunomiovi</p> <p>Na rozdíl od svého teologického protivníka Eunomia z Kyziku chápou Kappadóčané Basil z Caesareje a Řehoř z Nyssy veškerou lidskou řeč jako konvenci vyjadřující působení, nikoli podstatu (οὐσία) věci. Pro vlastní jméno formuluje navíc Basil originální představu, podle které jméno evokuje souběh charakteristických vlastností, jež jsou o jeho nositeli známy. Eunomios je naopak přesvědčen, že jména vyjadřují podstaty, v případě vlastního jména k podstatě aspoň denotativně odkazují. Řehoř sice sdílí Basillovo pojetí řeči i vlastního jména, které nevyjadřuje podstatu, jeho pochopení οὐσία jako druhé aristotelské substance se však mnohem více blíží jeho protivníku Eunomiovi než obdivovanému bratru Basilovi, jehož stoickou koncepcí musí výslovně opravit.</p>
<p>11:00–11:30</p>	<p>Magdaléna Marunová: Tehdy celé stvoření bude jedním tělem</p> <p>Řehoř z Nyssy (asi 335 – asi 395 po Kr.) přiomíná, že podle Ježíšových slov se lidé „při vzkříšení nežení ani nev dávají a jsou rovni andělům“. Toto vzkříšení chápe jako obnovení (ἀποκατάστασις) původní situace v ráji, jako návrat k andělskému způsobu života, který byl před spácháním hříchu. Podle Řehoře nejen jednotlivci, ale celé</p>

	<p>lidstvo představuje Boží obraz – ten se však spácháním hříchu rozpadl. Při vzkříšení má dojít k obnovení a návratu k původní vznešenosti celého lidstva představujícího Boží obraz, který takto bude opět úplný. Podle Řehoře bude při vzkříšení vše obnoveno – zmizí zlo, všichni budou očištěni od hříchu a Bůh bude „všechno ve všem“.</p>
11:30–12:00	<p>Markéta Bendová: Napodobovat sourodé. Vykoupení skrze svátosti podle Katechetické řeči Řehoře z Nyssy</p> <p>Řehořova soteriologie je známa jistým napětím mezi důrazem na svobodné a vědomé napodobování Božích ctností a přesvědčením, že princip života, vnesený vtěleným Božím Synem do lidské přirozenosti, se šíří s jakousi až fyzikální nutností. Předložený příspěvek se pokusí ukázat, jak úzce jsou v Katechetické řeči, zejména v částech věnovaných svátostem, oba zmíněné aspekty provázány. Člověk, jak mu Řehoř rozumí, nemůže nového života dosáhnout jinak, než svobodným napodobováním toho, co je mu již předem příbuzné.</p>
14:00–14:30	<p>Václav Ježek: Pohřební řeči Řehoře Nazianského jako zdroj pro pochopení jeho filozofie a teologie</p> <p>Příspěvek se věnuje vybraným textům z pohřebních řečí Řehoře Nazianského. Snaží se určit filozofické a teologické názory Řehoře Nazianského tak jak vyplývají z autobiografických narážek v nich obsažených. Chceme mimo jiné ukázat, že žánr pohřební řeči nám může mnohdy přiblížit teologické názory jejich autora v stejné míře jako samotná teologická tvorba daného autora.</p>
14:30–15:00	<p>Sylva Ondrejčková: Antiochie a Jeruzalém u sv. Jana Zlatoústého</p> <p>Sv. Jan Zlatoústý zachycuje v příležitostné homilii Ad populum Antiochenum 17 zlomový moment, v němž se antiochijská církev ocitá kratičce v nebezpečí ztráty své prestiže, kterou odvozuje již od apoštolských časů. Příspěvek se pokusí postihnout souvislost mezi událostí v Antiochii z roku 387 n.l. a zpracováním tématu <i>Adversus Iudaeos</i>, jak jej podává sv. Jan Zlatoústý v rané tvorbě. Jeho soustavnější zaměření na židovskou liturgickou a postní praxi, současný statut Jeruzaléma, bývalého židovského chrámu ve srovnání s proroctvím Ježíše Krista o jeho zničení i nedávné činy císaře Juliána - tato témata se spojují ve vyhocené polemice. Soustavněji zpracovávané téma antijudaismu v příležitostných homiliích antiochijského kazatele v roce 387 bude interpretováno z hlediska změn v postavení místní církve.</p>
15:00–15:30	<p>Jiří Pavlík: Parrésia jako charakterizace postav v díle Jana Chrysostoma</p> <p>Termín parrésia našel v textech Jana Chrysostoma velké uplatnění. Prozrazuje to snad i jistou (fatální) zálibu autora v této vlastnosti. Příspěvek ukáže, jak se ve vybraných Janových dílech uplatňují jednotlivé „archeologické“ vrstvy postupně se měnícího významu tohoto termínu.</p>
16:00–16:30	<p>Vyacheslav Lytvynenko: Athanasius' <i>Orationes Contra Arianos</i> in the Old Slavonic translation</p>

	<p>When preparing a critical Greek text of Athanasius' <i>Orationes Contra Arianos</i> (published by Walter de Gruyter in 2000) the editors lamented: "Eine Berücksichtigung dieser C [die altslawische Übersetzung] nahe stehenden Version für die Textkonstitution war leider nicht möglich". In contrast to the attention patristic scholars have given to the Coptic, Armenian, and Syriac translations of Athanasius' texts, there has been scarcely any effort for reconstructing the Old Slavonic texts. This presentation will seek to share a brief outline of the project intended to fill in the gap and create a critical edition of the Old Slavonic text of the <i>Contra Arianos</i>. More specifically, I will first present two earlier attempts of creating such an edition (in 1954 and 2007) and discuss their contribution and weaknesses. I will then give a brief description of the Old Slavonic manuscripts (the number of copies, dates, condition, and location) and explain the specificity of my work and its challenge. Finally, I will explain the guiding principles on which I reconstruct the Old Slavonic text and clarify in what way I relate it the Greek text.</p>
16:30–17:00	<p>Edita Mendelová: Duchovní nauka Abba Dorothea z Gazy</p> <p>Práce se zabývá literárním duchovním odkazem palestinského mnicha a posléze igumena monastýru v okolí Gazy, sv. Abba Dorothea z Gazy (cca *505 – cca †560/580). Skládá se ze dvou částí: první část tvoří úvodní studie o palestinském mnišství a prezentuje také prostředí, dobu, učitele a předchůdce Abba Dorothea, jakož i jeho vlastní život, vliv jeho spisů na další křesťanské autory a komentář k celému jeho duchovnímu dílu. Druhá část přináší překlad jeho literární pozůstalosti. Dlužno podotknout, že v českém jazyce doposud tohoto významného křesťanského autora v úplnosti nemáme. Existuje pouze několik drobných překladů, z nichž dva se nacházejí v breviáři a jeden v odborném časopise.</p>
17:00–17:30	<p>Filip Horáček: Synesios z Kyrény - filosof, křesťan, pohan?</p> <p>Synesios (370-413) je přes množství a pestrost vlastních dochovaných textů postavou nemálo záhadnou z hlediska rozhraní mezi křesťanstvím, filosofií a nekřesťanskou kulturou, včetně jejího náboženství. Odpověď na otázku, jaká vlastně byla pozice či cesta snad poněkud "slaměného" církevního otce Synesia, se řídí podle východisek tázání a dodnes dopadá různě. Promluva se pokusí vydat počet z toho, co bylo z tohoto tázání vyzískáno.</p>
17:30–18:00	<p>Pavel Milko: Věřoučné texty patristického období</p> <p>Příspěvek představí projekt překladu věroučných textů raného křesťanství a zastaví se u užívání pojmu otcové ve vybraných textech 5. století a u 19. kánonu trullského sněmu (692)</p>